

Rahvuskooper
Estonia

Paul Hindemithi ooper

Pikk jõulueine

Paul Hindemithi tragikoomiline kammerooper ühes vaatuses
Thornton Wilderi samanimelise näidendi ainetel

Thornton Wilderi libreto Arne Miku tõlkes

Maailmaesietendus 17. detsembril 1961 Mannheimi Rahvusteatri

Esietendus 12. aprillil 2014 Rahvusooper Estonia kammersaalis

Pikk jõulueine

The Long Christmas Dinner

Paul Hindemith's opera in one act based on the play of the
same name by Thornton Wilder

Libretto by Thornton Wilder, translated by Arne Mikk

World premiere on December 17, 1961 at
Nationaltheater Mannheim

Premiere on April 12, 2014 in the Chamber Hall of the
Estonian National Opera

Dirigendid / Conductors:
Risto Joost, Vello Pähn

Lavastaja / Stage Director:
Arne Mikk

Kunstnik / Designer:
Kristi Soe

Valguskunstnik / Lighting Designer:
Rasmus Rembel

Pianistid-repetiitorid /
Pianists-Repetiteurs:
Jaanika Rand-Sirp,
Ivo Sillamaa, Ralf Taal

Lavastaja assistent /
Assistant to the Stage Director:
Kati Kivitar

Etenduse juht / Stage Manager:
Rein Lepnurm

Osades / Cast:

Lucia: Janne Ševtšenko

Ena Bayard/Ermengarde /
Mother Bayard/Ermengarde:
Annaliisa Pillak

Roderick: Rauno Elp

Brandon: Mart Laur

Charles: Oliver Kuusik

Genevieve: Teele Jõks

Leonora: Kristel Pärtna

Sam: Andres Köster

Lucia II: Kati Jaanimäe

Roderick II: Mart Madiste

Lapsehoidja / Nanny:
Kaja Kreitzberg

Rahvusooper Estonia orkester /
Estonian National Opera Orchestra

Elulood asuvad teatri kodulehel /
CVs are available at www.opera.ee

Igal asjal on oma aeg

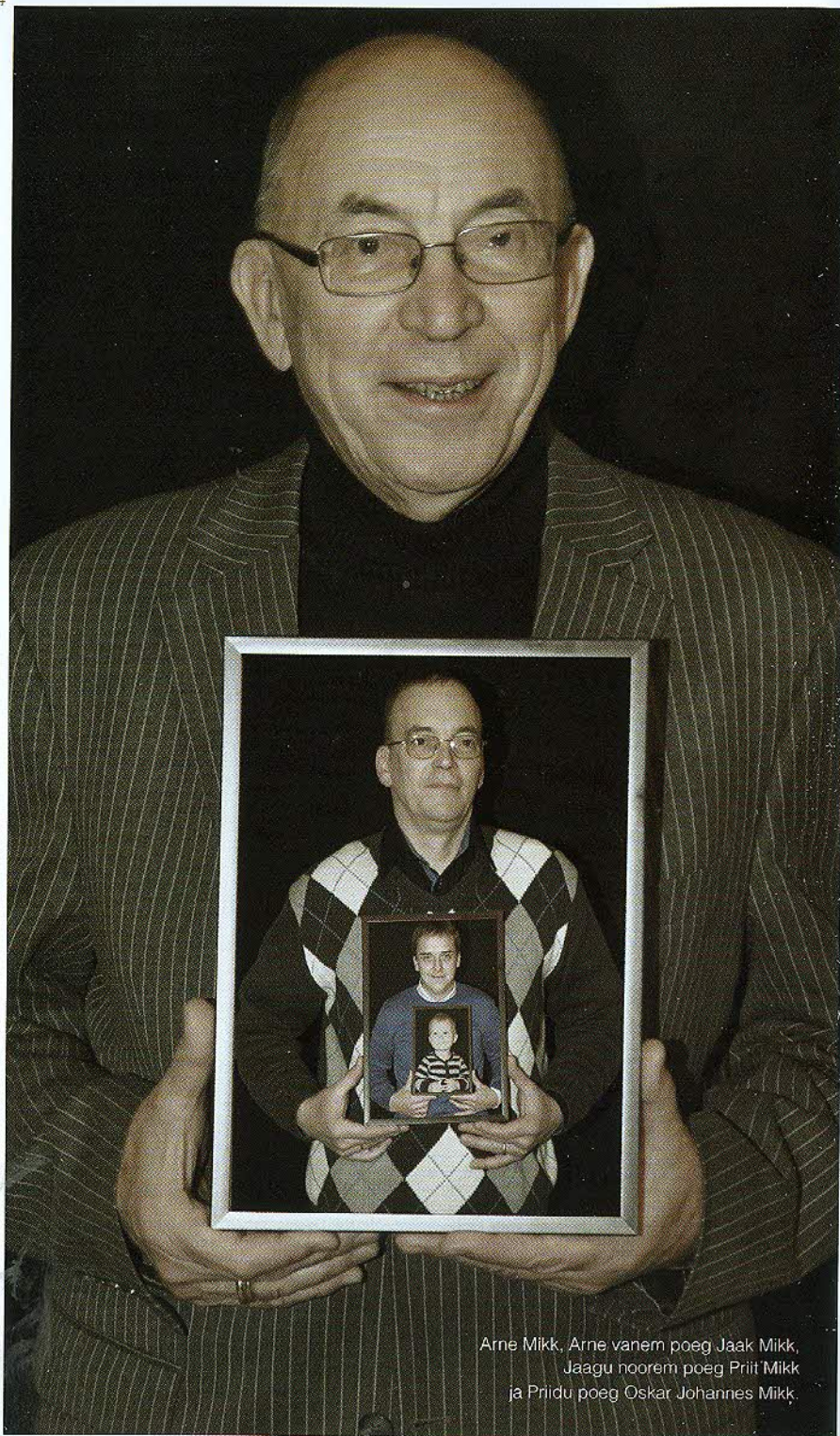
Sellist pealkirja kannab üks peatükk „Koguja raamatust“ ja iga lause sellest peatükst oleks nagu kokkuvõtte ka Hindemithi ooperist „Pikk jõulucine:

*Aeg sündida ja aeg surra,
aeg istutada ja aeg istutatut kiitkuda; [--]
aeg nutta ja aeg naerda,
aeg leinata ja aeg tantsida; [--]
aeg rebida ja aeg õmmelda,
aeg vaikida ja aeg rääkida;
aeg armastada ja aeg vihata,
aeg sõjal ja aeg rahul!*

Need piibliread on siia omavoliliselt välja nopitud, kuid kiirelt mööda lendav aeg on oluline märksõna selles lühiooperis, kus vaid üks muusikaline tund annab edasi 90 aastat nelja põlvkonna elust. Väliste tingimuste muutumine muudab ka uute põlvkondade suhtumist kodupaika; äkki tundub, et pidevas edasiruttamises polnud isegi aega, et öelda „Ma armastan sind...“ Sündimise ja igaviku tee mineku protsess peegeldub siin väga askeetlikus liikumises – oleksime nagu rongis, kuhu keegi siseneb ja keegi väljub ning reisiseltskond neid mõnikord ei märkagi. Ajuti küll meenuvad kallid kaasteelised aegade tagant, kuid istusid nad meie lauas kaks või kakskümmend aastat tagasi, kes seda täpselt teab?

Mulle tundub, et see näidend või see ooper ei ole pelgalt teatripäranee visioon, vaid ta meenutab meie kõikide perekondade reaalselt elukäiku – sümboliseerib siin ja praegu. Jõuluõhtu on loomulikult kõige sobivam aeg taolisteks mõtisklusteks, kuid samahästi võime oma lähedaste saatustele tagasi vaadata ka lihavõtete või jaanipäeva ajal.

Arne Mikk
lavastaja

Arne Mikk, Arne vanem poeg Jaak Mikk,
Jaagu noorem poeg Priit Mikk
ja Priidu poeg Oskar Johannes Mikk.

Sisu

„Pikk jõulueine“ jutustab Bayardite suguvõsa kodustest sündmustest 90 aasta vältel jõuluõhtute kontekstis. Tõsise alatooniga, kuid humoorikas ja soe lugu räägib eri põlvkondade elust: muredest, kasvamisest ja valikutest, luues värvika pildi inimolemusest. „Pikk jõulueine“ pühitseb näiliselt väikesi ja tähtsusetuid igapäevastundmusi, mis tegelikult osutuvad elus määravaiks.

Etenduse jooksul võib laval näha 11 pereliiget neljast Bayardite põlvkonnast. Esimese jõulueine korraldavad Roderick ja Lucia Bayard, kes on hiljuti maja ostnud ning kutsuvad Rodericki ema jõuludeks külla. Mõne aasta pärast liitub nendega alkohoolikust nõbu Brandon; sureb ema Bayard; Roderick teeb edukalt äri ja rikastub, temal ja Lucial sünnib poeg Charles ja tütar Genevieve (viimane saab nime ema Bayardi järgi); järgnevate jõulueinete käigus on näha laste sündimist ja suureks kasvamist ning maailma muutumist; Roderick haigestub ja sureb alkohoolikuna; Charles abiellub Leonoraga, nad saavad kolm last (kaksikud Lucia II ja Samuel ning poeg Roderick II); laua ääres istujatega liitub vanapoolne sugulane Ermengarde; Samuel saab Esimeses maailmasõjas surma, Genevieve läheb välismaale muusikat õppima; Lucia II ja Roderick II lahkuvad linnast laia maailma õnne otsima. Viimase jõulueine ajal on Ermengarde üksi. Ta loeb kirja, mille saatis Leonora, kes on nüüd ise vananev matriarh ning valmis veetma esimest jõulueinet oma laste uues kodus. Temast saab peagi vanaema. Seega on ühe pere loole ring peale tehtud ja järgmine on algamas – uues majas.

Lavakujundusest

Laval paremal asub süüdi tähistav uks ja vasakul surma tähistav uks. Kolmas, esikusse viiv uks on neutraalne; väljumised ja sisenemised selle ukse kaudu tähistavad aja möödumist. Kuigi pealtvaatajate ees seisab jõulueineks kaunilt kaetud laud, on näidendiraamatus kirjas, et näitlejad söövad „kujuteldavat toitu kujuteldavate nugade-kahvlitega“.

Synopsis

“The Long Christmas Dinner” depicts 90 years in the history of the Bayard family over Christmas dinner table. The story has a serious overtone, but is lightened by touches of humour and retells about the life of different generations: their demise, growth and choices, creating a colourful summary of human nature. “Long Christmas Dinner” celebrates the seemingly small and insignificant details of life that ultimately matter the most.

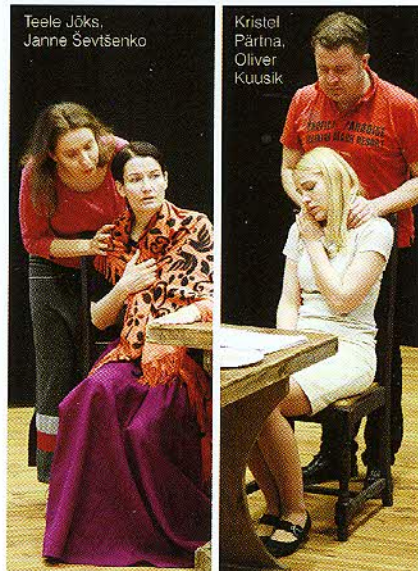
The performance displays 11 family members from different generations of the Bayard family. The first Christmas dinner is given by Roderick and Lucia Bayard, who have recently bought a house and invite Roderick's mother over for Christmas. As years go by, they are joined by cousin Brandon, an alcoholic; mother Bayard dies; Roderick succeeds in business and gains wealth, he and Lucia have two children: son Charles and daughter Genevieve, who is named after mother Bayard; birth and growth of children and the changing of the world are introduced within next Christmas dinners; then Roderick falls ill and dies as an alcoholic; Charles marries Leonora and has three children: twins Lucia II and Samuel and a son Roderick II; an elderly relative Ermengarde joins them at the table; Samuel is killed in the First World War; Genevieve leaves home to study music abroad; Lucia II and Roderick II leave the town to find their luck elsewhere. During the last dinner, Ermengarde is left all alone. She reads Leonora's letter, who now is an aging matriarch and ready to spend her first Christmas dinner in her children's new home. She will soon become a grandmother. Thus concludes the story of one family and a new story is about to begin – in a new house.

Set design

On the right of the stage there is a portal symbolising birth and on the left a portal symbolising death. The third door, leading to the hall is neutral. Entrances and exits through it indicate the passing of time. Although a richly laid Christmas table is set on stage, the play's directions say that actors eat “imaginary food with imaginary knives and forks”.

Rauno Elop,
kontsertmeister,
Ivo Sillamaa

Teete Jõks,
Janne Ševtšenko

Kristel
Pärtna,
Oliver
Kuusik

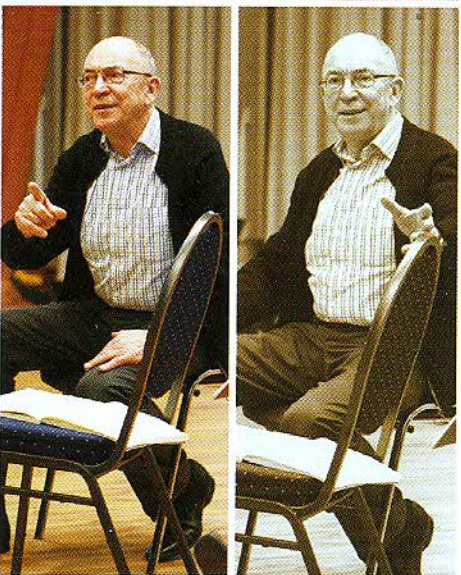
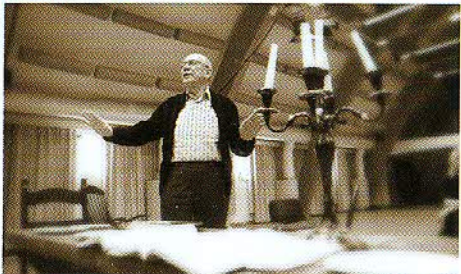
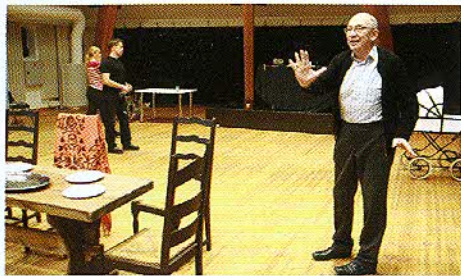

Annalissa Pillaak,
Rauno Elop

Lavamaketi
autor: Kristi Soe

Arne Mikk 80

*„Kes teatris töötab,
peab teatrit armastama.
Teisiti pole see
mõeldav.“*

*„Inimene, kes teatris
töötab, peabki
vist olema natuke
lapsemeelne ja uskuma
imesse.“*

Koorilaulja, kirjandusala juhataja, lavastaja ja pealavastaja, kunstiline juht ja nõunik – aga ikka ja alati estoonlane – Arne Mikk tähistab 18. aprillil 80. juubelisünnipäeva.

Õppinud Eesti kultuuriloo ühe tuntuma laulupedagoogi Aleksander Arderi juures, asus ilusa ja sügava bassihäälega laulja 1952. aastal tööle Estonia teatri kooris ning tegi ka mõned soolorolid. Ooperirepertuaari jaoks ei jätkunud aga piisavalt kõrgeid noote, mistõttu otsis Arne Mikk uusi väljakutseid kirjandusala juhatajana. Lavastamisega puutus ta kõigepealt kokku assistendina, kuni 1969. aastal jõudis debüüdina lavale esimene Eesti algupärane ooper, Evald Aava „Vikerlased“. Seejärel stažeeris Arne enesetäiendamiseks lavastajana Berliinis Walter Felsensteini ja Moskvast Boriss Pokrovski juures. Oma paremate lavastustena tõstatab ta esile koos Neeme Järvi ja Eldor Renteriga tehtud „La traviata“, mis püsis repertuaaris kaksikümne aastat ja mida mängiti üle kaheksa korra, ning koostöös Eri Klasi ja Valeri Leventaliga sündinud „Boriss Godunovi“ algvariandi. Suursündmusteks kujunesid ka Verdi „Attila“, „Luisa Miller“ ja „Nabucco“, Boito „Mefistofeles“, Tubina „Reigi õpetaja“ ja „Barbara von Tisenhusen“, Puccini „Boheem“, Händeli „Alcina“, Wagneri „Lendav hollandlane“ ning Tšaikovski „Padaemand“. Külalisena on ta lavastanud veel mitmel pool välismaal: Moskvast, Krasnojarskis, Schwerinis, Tampere, Lahtis, Helsingis, Turus ja Buenos Aireses. Oma teatritee suurimaks õnnestumiseks loeb Arne aga fakti, et tal oli õnn olla kaasosaline Eduard Tubina mõlema ooperi sünniloos.

Märkimisväärne on ka Arne Miku ühiskondlik tegevus. Aastal 1990 taastati tema eestvedamisel 1865. aastal asutatud, ent hiljem Nõukogude võimu poolt suletud Estonia Selts. Tema initsiatiivil on pandud alus Eesti kultuuritegelaste portreede kogule ning koostöös Eesti Rahvuskultuuri Fondiga antakse välja Tiit Kuusiku, Klaudia Maldutise ja Naan Põllu nimelisi preemiaid noortele lauljatele ja tantsijatele. Arne Miku juhtimisel rajati ka Estonia vana maja mälestusmärk ning erinevatel aegadel teatritele mõtte ja sisu andnud kuulsate estoonlaste sümbolne jäljerada. Huvist ja armastusest Estonia ajaloo ja inimeste vastu on Arne Mikk kirjutanud mitmeid raamatuid. Aastakümneid on ta hoolitsenud Estonia maja ja inimeste hea käekäigu eest, olnud teatri mälu ja järjepidevuse kandja ning lisaks leidnud veel aega ja energiat pedagoogitöö jaoks Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.

Piret Verte
Rahvusoper Estonia arhiivi toimetaja

Näidend ja ooper

Minu näidendeist on just see pälvinud kõige erinevamaid reaktsioone. Mõnda etendust saadab pidev naer, mõnikord on vaatajad sügavalt liigutatud ja mõned peavad näidendit julmaks ning küüniliseks („Mida? Lahkunud unustatakse nii ruttu?“).

Thornton Wilderi kirjust Paul Hindemithi naisele Gertrudele, 11. aprill 1960.

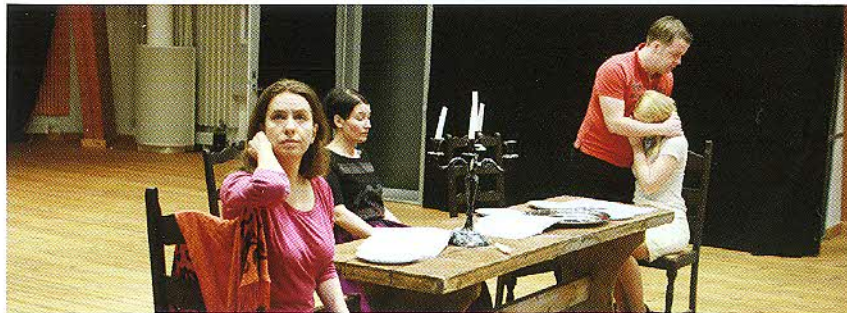
Paul Hindemith avastas Wilderi näidendi 1950ndate lõpul. Kuigi tegemist ei ole dramaturgiliselt kõige põnevama looga, paelus Wilderi dramaatiline aja ja järjepidevuse käsitlus Hindemithi. Analoogset teemat oli helilooja käsitlenud 1957. aastal ilmavalgust näinud ooperis „Maailmaharmonia“, kuigi teistel alustel. Hindemith palus Wilderil näidendist libreto vormida. 1962. aastal antud intervjuus tunnistas ta: „Lugesin Wilderi näidendit S. Fischeri koostatud kogumikust „Ühevaatuselised ja kolmeminutilised näidendid“ ja see haaras mind esimesest lugemisest. Kahjuks tuli see libretoks ümber kirjutada, sest näidendi tekst oli ajalooliste sündmustega liialt seotud ja dialoog detailideni realistlik – see ei olnud komponeerimiseks sobiv. Kirjutasin Wilderile ja küsisin, kas ta kirjutaks selle ümber, nii et seda saaks ooperiks vormida. Ta oli kohe nõus ja valmis minu ettepanekute põhjal muudatusi tegema. Saatsin talle süžee jaoks vajaliku „ajajoonel“ koos tekstimuudatuste ja väljajätmistega ning märkisin ära kohad, kuhu soovisin duetti, trioti või kvartetti – ja Wilder tegi kõike seda. Selline tihe ja harmooniline koostöö tuli teosele väga kasuks. Enamgi veel, Wilderiga oli hea arutada küsimusi ja üldse koostööd teha, sest ta on väga musikaalne.“

Hindemithi koostatud „ajajoonel“ oli märgitud näidendi täpne jaotus stseenideks, iga stseeni struktuur, iseloom ja vajalik tekstiridade arv. Hindemith lisas ka näpunäiteid üldise atmosfääri kujundamiseks ning märkusi lavakujundusest. Selline muusika ja teksti eelplaneerimine vastas Hindemithi ooperi-kontseptsioonile, mille põhimõtteid väljendas ta juba 1933. aastal kirjas saksa kirjanikule Ernst Penzoldtile: „Kuna muusikat ei saa kirjutada nii nagu lauseid ja stseene, vaid noodid tuleb laduda üksteise otsa sarnaselt tellistele, arvutades täpselt välja igaühe kandejõu ja osa moodustatavas võlvis, saavad kiiremini ja kergemini voolavad sõnad võtta suuna ainult aeglasema ja kohmakama trajektooriga nootidelt.“ Wilder armastas selgeid suuniseid, mis kannustasid tema fantaasiat kindlas suunas ja töö edenes kiiresti. Hindemith tõlkis libreto ka saksa keelde, et ooperit oleks võimalik esitada nii inglise kui ka saksa keeles.

1960. aasta augustis, pärast kolmekuulist loomeperioodi, oli ühevaatuseline ooper valmis. Esmaettekannet toimus 17. detsembril 1961 Nationaltheater Mannheimis helilooja juhatusel. Näidendi kirjutamisel

ooperiks kaotasid tegelased osa individuaalsusest, nende saatused järgivad stereotüüpe, nad ei ole arengus ja neid ümbritsev sotsiaalne kontekst ei ole enam selgesti määratletav. Kuid selline üheplaanilisus on just see, millele Hindemith ooperis keskendub – tegelaste stereotüüpsust tasakaalustab muusikas peegelduv iseloomustus, areng ja individuaalsus. Komponeerimisest rääkis helilooja järgmiselt: „Ma ei ütleks, et ma leitmotiive üldse ei kasutanud. Näiteks lapsed sünnivad alati sama meloodia saatel; kui keegi sureb, siis meloodia kordub. Vanal ammel on näiteks oma motiiv. Isegi kui „leitmotiiv“ ei ole selleks õige sõna, võib öelda, et igal põlvkonnal on iseloomustav motiiv.“

Esietendusel võeti ooper jahedalt vastu: kaasaegsetele näis teos mõistetamatu ja kohatu. Alles tänapäeval on „Pikk jõulueine“ leidnud taas tunnustust.

„Pikk jõulueine“ käsitleb mitut teemat. Kõige olulisem on perekond. Dialoogi sisu põlvest põlve on ajatu ja tuttavlik, head ja halvad uudised, perekonnaküsimused, igapäevaelu pisiasjad. Lugu on lihtne ja südamest tulev meeldetuletus selle kohta, mis on elus oluline. Jõulueined ühendavad perekondi ja toovad nad kokku, et üheskoos vestelda ja süüa. Kuigi pereliikmed vahetuvad on perekond püsiv väärtus.

Lavastaja assistent Kati Kivitar, Annalissa Pillak, Rauno Eip

Paul Hindemith

Paul Hindemith (1895–1963) sündis Hanau linnas Saksamaal. Ta õppis viiulit ja kompositsiooni Adolf Rebneri, Arnold Mendelssohni ja Bernhard Seklese juures Hochi nimelises konservatooriumis Frankfurdis. 20aastaselt sai temast Frankfurdi Ooperi orkestri kontsertmeister. Pärast Esimest maailmasõda asutas ta Amari kvarteti, kus mängis vioolat aastatel 1922–29. 1923. aastal sai Hindemithist Donaueschingeni Muusikafestivali korralduskomitee liige. Festivalil ettekandele tulnud Keelpillikvartett op. 16 tõi talle laiema tuntuse. Neli aastat hiljem sai Hindemithist kompositsiooniõppejõud Berliini Muusikakõrgkoolis. Heliloojana saavutas ta tuntuse 1930ndate alguses, kuid pärast natsionaalsotsialistide võimuletulekut kuulutati tema teosed „bolševistlikeks“ ning nende esitamine keelati 1936. aastal. Helilooja emigreerus Šveitsi ja seejärel Ameerikasse, mille kodakondsuse sai ta 1946. aastal. USAs õpetas ta Yale'i ja Harvardi ning hiljem ka Zürichi ülikoolis. Elu viimastel aastatel kolis ta Genfi järve äärde. Hindemith suri 1963. aastal Frankfurdis.

Loomingust

Hindemith oli Saksa neoklassitsismi silmapaistvamaid esindajaid ja üks 20. sajandi mitmekülgsemaid heliloojaid. Ta on kirjutanud pea kõigis žanrites: oopereid, ballette, sümfooniat, mitmeid vokaalsümfoonilisi teoseid ja kammermuusikat. Traditsioonilisi ja eksperimentaalseid kompositsioonivõtteid põimides lõi Hindemith talle ainumase käekirja. Hindemithi varasemad teosed on kirjutatud hiisromantilises võtmes, sarnanedes noore Arnold Schönbergi loomingule ja vastandudes hilisemale kontrapunktiliselt keerukale stiilile, milleni Hindemith jõudis 1920ndatel. Selle stiili heaks näiteks on kogumik „Kammermuusika“ (1922–1927), mille iga lugu on kirjutatud väikesele ansamblile, paljud neist on ebatavalise pillikoosseisuga. Näiteks „Kammermuusika nr 6“ on kontsert *viola d'amore*le, mille hiilgeaeg oli barokkajastul. On teada, et Hindemith mängis seda instrumenti. Ta on kirjutanud ka trio violale, hekelfonile (baritonoboole, mis on saanud nime oma leiutaja Wilhelm Heckeli järgi) ja klaverile (1928), sonaadi kontrabassile ning kontserdi trompetile, fagotile ja keelpillidele (mõlemad 1949).

Lavateostest olulisemateks võib pidada kunstniku ja ühiskonna vahelist suhet käsitlevat ooperitrioloogiat „Cardillac“ (1926),

„Maalikunstnik Mathis“ (1935, põhineb kunstnik Matthias Grünewaldi elul) ja „Maailmaharmonia“ (1957) ning balletti „Hérodiade“ (1944). Bertolt Brechti ideede eeskujul hakkas Hindemith kirjutama nn tarbemuusikat, mis oli kantud poliitilistest või sotsiaalsetest eesmärkidest ja sageli mõeldud esitamiseks amatöörmuusikutele, näiteks „Matusemuusika“ (Trauermusik, 1936). Enamus Hindemithi muusikast on kirjutatud unikaalse süsteemi alusel, mis on tonaalne, kuid mitte diatooniline. Helirea 12 kromaatilist heli on korrastatud põhinedes helide sugulussüsteemile, kuid mitte klassikalisest harmooniast tuntud toonika, subdominant, dominant suhetele. Mida dissonantsem on heli suhe põhitooniga, seda nõrgem on ka selle sugulus põhiheliga.

1940ndad olid Hindemithi elus loominguiliselt kõige viljakam periood. Valmisid Sümfoonia e-moll (1940), „Neli temperamenti“ klaverile ja keelpillidele (1940, samanimeline ballett valmis 1946), Sonaat kahele klaverile (1942), J. S. Bachi kogumiku „Hästitempereeritud klaver“ vaimus loodud teos „Ludus tonalis“ (1942), „Sümfooniline metamorfoos Carl Maria von Weberi teemadele“ (1943), „Sinfonia serena“ orkestrile (1945), president Abraham Lincolni mälestuseks Walt Whitmani luuletusele loodud kooriteos „Viimati, kui sirelid ukse ees öitsesid: reekviem neile, keda armastame“ (1946), Sonaat harfile (1949) ja mitmed kontserdid viulile, tšellole, klarnetile ja metsasarvele. Pärast sõda valmisid võimas Sümfoonia sibemoll mažoor vähendatud orkestrikoosseisule (1951), Kaks-teist madrigali (1958), orelikontsert (1962) ja tema viimane teos, Missa saateta koorile (1963).

Hooajal 2014/15 esietendub Rahvusoper Estonias Hindemithi ooper „Cardillac“.

Bukleti koostaja / Compiler of the booklet
Liina Viru

Kujundaja / Designer
Tiina Maripuu

Fotod / Photos
Liina Viru

© Rahvusoper Estonia, 2014

Kuldsponsor

SEB

Eesti Rahvusballeti
peasponsor

ERGO

Peasponsorid

LEXUS

TELE2
Aitame kultuuril levida

LIVIKO
— ANNO 1898 —

VKG
VIRU KEEMIA GRUPP AS

AMSERV

RAHVUSOOPER ESTONIA
Estonia puiestee 4, 10148 Tallinn

ESTONIAN NATIONAL OPERA
Estonia Avenue 4, 10148 Tallinn, Estonia

Piletite tellimine / Booking
+372 683 1210

info@opera.ee
www.opera.ee